

У 2014 році минає 140 років з дня народження видатних вчених, які працювали в ХНУМГ імені О.М. Бекетова. Не можливо залишати без уваги та пошани історію життєдіяльності цих значущих для розвитку Університету діячів.

Важливо не тільки пам'ятати досягнення вчених, але й знати які події на життєвому шляху спіткали і породжували нові ідеї, сприяли становленню їх як діячів науки.

Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст» впроваджує до змісту видання рубрику «Славетні ювілеї видатних вчених» з метою ознайомлення читачів з історією закладу.

*Історія світу - це біографія великих людей.
Карлейль*

Тіц Дмитро Дмитрович

Народився 7 вересня 1874 року у Гатчині - помер 4 жовтня 1938 року Харкові.

Видатний фахівець України в галузі водопостачання.
Головний інженер Харківського міського водопроводу (1919-1930).

Вчений-дослідник. Приймав участь у комплексному дослідженні річок басейну Сіверського Дінця, стояв у витоків заснування центру санітарно-гідробіологічних досліджень на Харківщині.

**Один із засновників та перших викладачів
Всеукраїнського технікуму комунального
господарства у 1922 році.**

Україна завжди була не надто добре забезпечена водою, тим більш лісостепова зона, де розташований Харків. Тому водопостачання такого великого промислового центру становить серйозну проблему. Історія створення та розвитку харківського водопроводу являє досить драматичну повість, одну з провідних ролей у якій грає багаторічний керівник Контори з розширення водопроводу (1913 – 1919 рр.) і завідувач водопостачанням нашого міста (1919 – 1930 рр.) Дмитро Дмитрович Тіц., чия діяльність на цій посаді припадає на найтяжчі роки у біографії Харкова. Інженер Д. Д. Тіц входив до першого складу викладачів, які розпочали заняття зі студентами Всеукраїнського технікуму комунального господарства у жовтні 1922 р. Знайомство із життєвим шляхом Дмитра Дмитровича ми почнемо із власноруч написаного ним 1912 року Curriculum vitae.

«Происхожу я родом из дворянской семьи. Родился в 1874 году (7 вересня у Гатчині – Н. Т.¹). Исповедования православного. Среднее образование получил в Санкт-

¹ ГДА СБ України. Харків, спр. 094247.

Петербургской 4-ой (Ларинской) Классической Гимназии, которую окончил в 1894 году с золотой медалью. В том же году я поступил в Институт Инженеров Путей Сообщения Императора Александра I, где и окончил Курс в 1900 году по первому разряду девятнадцатым по списку. (Одружився іще на студентській лаві, а перш діти – Михайло та Олександр – народилися відповідно у 1898 та 1899 рр. – Н. Т.). По окончании Института я поступил на службу на Юго-Западную железную дорогу на должность Помощника Начальника Участка Службы Пути, но уже в следующем, т.е. 1901 году я получил должность начальника участка Службы Пути сразу на главную линию на станцию Вапнярка (у 1903 р. народилася донька Олена – Н. Т.), а в 1904 году был переведен в один из самых больших и ответственных участков на станцию Казатин. Как в первом, так и во втором из названных участков я руководил работами по устройству нового водоснабжения станций. Работа эта настолько заинтересовала меня, что я решил специализироваться по водоснабжению, а потому, оставив службу на Юго-Западной железной дороге, в марте 1907 года занял должность Заведующего Городским Водоснабжением в городе Феодосия Таврической Губернии. Должность эта в указанном году была в г. Феодосия учреждена впервые ввиду того, что город сильно страдал от перерывов водоснабжения вследствие беспорядка в водопроводном хозяйстве и недостатка воды. Что сделано мной во время моего управления Феодосийским Гор. Водоснабжением, подробно изложено в прилагаемом докладе, написанном по желанию Управы для Финансовой и Водопроводной Комиссий нового состава гласных в 1910 году. Достаточно сказать, что город Феодосия не знал за мое управление перерывов водоснабжения вследствие неисправностей действия водоснабжения и доход города достиг за последний (1911) год моего управления цифры 50 000 руб. (31 000 руб. в 1907 году). Процент учтенной водомерами воды с 53 поднялся до 70.

В декабре 1911 года я получил предложение Бакинской Городской Управы на постройку Городского Водопровода, где и состою с 28 января 1912 г. в должности Помощника Инженера, Заведующего Городскими распределительными сооружениями².

Роботу з побудови бакинського водогону інженер шляхів сполучення Д. Д. Тіц закінчив на початку 1913 р., а покидаючи 21 січня нафтову столицю, отримав від колег зворушливе звернення, де вони, зокрема, наголошували: «Ваше отношение к службе, как к долгу, добросовестность в исполнении работ служили для нас хорошим примером»³. Харків став наступним містом, водопостачання якого Дмитро Дмитрович присвятив наступні роки. У нашому місті 1913-го року народилася його молодша дівчинка Тамара⁴.

Харківський водопровід, куди міською управою по конкурсу був запрошений Дмитро Дмитрович, був відкритий у 1881 р. і, не зважаючи на бурхливе зростання промисловості та кількості мешканців, за 30 років роботи майже не зазнав розширення. Тож запрошення інженера Д. Д. Тіца на посаду головного інженера Контори з розширення водогону було пов'язане саме з початком втілення відповідного проекту проф. Д. П. Рузького та Л. В. Целінського. У розпалі Громадянської війни, у 1919 р., Д. Д. Тіц змінив на посаді завідувача водопостачанням Харкова померлого С. С. Пономарьова і, таким чином, поєднав у своїй особі керівництво експлуатацією системи водогону та його подальшого будівництва.

² КП КХ «Харківкомуночиствод», архівний фонд Музею води.

³ Там само.

⁴ ГДА СБ України. Харків, спр. 094247.

Однак воєнні дії та економічний колапс Першої світової та Громадянської війн поступово призвели до повної зупинки работ з розвитку водопостачання. Брак коштів, кваліфікованої робочої сили, нового обладнання та запчастин для старого, а головне – фактичне скасування плати за надані послуги у період воєнного комунізму звели роботу комунальних служб до животіння. Епідемії особливо небезпечних інфекцій уносили десятки тисяч людських життів, а проблеми водопостачання з року в рік загострювалися ще й через перенаселеність столичного Харкова. Тільки перехід на основні принципи нової економічної політики – госпрозрахунок та самоокупність – дали змогу зробити у 1922 р. перші кроки до покращення роботи водогону⁵.

Подальші пошуки поповнення джерел водопостачання йшли, головним чином, по двом напрямкам: постачання води з р. Сіверського Дінця та дослідження артезіанського потоку підкрейдяного горизонту. Розгорнуту доповідь стосовно історії та перспектив розвитку харківського водопроводу Д. Д. Тиц зробив 12 травня 1927 р. на засіданні секції Другого (XIV) всесоюзного водопровідного та санітарно-технічного з'їзду у м. Харкові, де він виступав у ролі заступника голови організаційного бюро, завідувача харківським водопостачанням⁶. Перед водопостачальниками стояла надскладна задача: забезпечити водою і нові й старі індустріальні гіганти Харкова, і його шалено зростаюче населення, не маючи на це достатніх інвестицій. За цих умов важко було очікувати швидкого ефекту, винуватцями усіх негараздів командно-адміністративна влада зазвичай призначала виробничників. Кінець 1920-х – початок 1930-х рр. ознаменувався розгортанням репресій проти інтелігенції старого гатунку. З метою перекладання відповідальності за провали у виконанні далекосяжних планів на голову фахівців був, зокрема інспірований так званий «процес промпартії». У Харкові жертвами наклепницьких звинувачень у приналежності до контрреволюційної шкідницької організації і проведенні диверсійної роботи стала низка провідних працівників комунального господарства міста: Д.С. Черкес, Б. О. Кустарський, С. Л. Берчанський, О. А. Тирмос. 31 січня 1931 р. за звинуваченням у приналежності до «промпартії» був заарештований і головний інженер управління водопостачання Харкова Д. Д. Тиц⁷. Вісім місяців ув'язнення, допитів, знущань... Пригадали йому і нетривале перебування протягом 1917 – 1919 рр. у РСДРП (м.). На перший раз Дмитро Дмитрович втратив лише поважну посаду і улюблену роботу. У 1930-і рр. Дмитро Дмитрович працював у Харківській конторі «Союзтранспроєкту» на посаді заступника начальника сектора водопостачання.

Після нового арешту 27 квітня 1938 р. за звинуваченням в участі у право троцькістській шпигунсько-терористичній організації він і перебування під слідством протягом ледь більше 5 місяців у 4 жовтня 1938-го р. він був приречений на страту з конфіскацією особистого майна і того дня розстріляний⁸. Військова Колегія Верховного суду СРСР у своєму засіданні від 16 липня 1957 р. постановою № 014963 скасувала цей вирок за відсутністю складу злочину.

⁵ Коммунальное хозяйство гор. Харькова // Коммунальное хозяйство на Украине. – 1922. – № 4. – С. 71 – 73.

⁶ Тиц Д. Д. История развития, современное состояние и перспективы на будущее водоснабжения г. Харькова // Труды второго) всесоюзного (XIV) водопроводного съезда в г. Харькове. Вып. 2. ч. II.-М., 1931. – С. 52 – 70.

⁷ ГДА СБ України. Харків, спр. 094247.

⁸ ГДА СБ України. Харків, спр. 094247.

Малишевський Микола Георгійович

Народився 27 листопада (ст.ст.) в 1874 р. у м.

Новозибков Орловської області.

Видатний фахівець України в галузі водопостачання.

Досліджував методи очищення питної води.

Працював над проектуванням водопостачання і каналізації міст Харкова, Києва, Москви, Донбасу, Південного берега Криму.

Доктор технічних наук.

Професор Харківського інституту комунального будівництва з 1943 р.

Завідувач кафедри водопостачання (1945-1947).

Н.Г. Малишевський народився в 1874 р. у м. Новозибков Орловської області, у родині дрібного ремісника. Закінчивши новозибковське реальне училище в 1892 р., вступив до С.Петербурзького технологічного інституту. У січні 1896 р. був арештований і засуджений за пропаганду соціалістичних ідей. Три роки пробув на поселенні у Вологодській області.

З 1902 до 1906 рік працював над проектуванням водопостачання і каналізації Південного берега Криму. У 1907 – 1913 р.р. працював над проектуванням харківського водопостачання і каналізації.

У 1913-1914 р.р. М.К. Малишевський екстерном закінчив Інститут муніципального господарства у Франції, а в 1915 р. Харківський технологічний інститут за фахом інженер-механік. Потім працював на посаді старшого інженера міського водопроводу в м. Одесі.

З 1920 по 1924 рр. М.Г. Малишевський – головний інженер Харківського Управління комунального господарства.

Микола Георгійович педагогічною діяльністю почав займатися в 1920 р. Викладав у Харківському технологічному інституті й у Харківському інженерно-будівельному інституті. Одночасно консультував по проектуванню і будівлям водопостачання міст України і заводів Донбасу.

У ХПКБ професор М.Г. Малишевський викладав з 1943 р., після повернення інституту з евакуації. У липні 1945 р. затверджений на посаді завідувача кафедрою водопостачання.

Доктор технічних наук, професор Малишевський Микола Георгійович був одним із видатних фахівців з водопостачання в країні. Мав величезний виробничий та науково-педагогічний опит. Підготував багато наукових праць – “Очищення питної води і розрахунок мережі міст Харкова”, Москви, Києва. “Рационалізація водоприймачів з відкритих водойомів”, “Правила проектування річних водопроводів”. «Про теорію руху води в ковшах». «Проект правил проектування водоприймачів». Доповідь професора М.Г. Малишевського «Новий спосіб визначення потужності підземних потоків» був високо відзначений Українською академією наук. Багато наукових праць професора М.Г.Малишевського видані за кордоном.